

Knínice

(také Kněnice, Kněhnice, Knihnice, Kynice).

S počátku XVII. věku bylo zde 40 domů (2 celolány po 78 m., 3 $\frac{3}{4}$ l. po 58 $\frac{1}{2}$ m., 18 $\frac{1}{2}$ l. po 39 m., 6 $\frac{1}{4}$ l. po 19 $\frac{1}{2}$ m., 6 domků s poli a 5 bez nich); celkem 1168 m. Celolán Jana Kypry s mlýnem o 1 slož. vzala si r. 1665 vrchnost a pole zůstala pusta; pustým zůstával $\frac{1}{2}$ l. a $\frac{1}{4}$ lán; r. 1749 patřilo poddaným 1628 m. poli. 2 m. pustin, 128 v. sena a 43 $\frac{3}{4}$ v. otavy. V nejmútnejších dobách pro náš národ zůstávaly (—1749) na svých domech rodiny: Bučkova, Semrádova, Kalvasova, Zášková, Živných, Slabých, Křišťanova a Hrdličkova; r. 1900 bylo již 93 d., 532 čes. a kat. obyv., r. 1921: 96 domů, 530 čes. obyv., z nichž jest 522 kat. a 8 bez vyznání.

Vesnice leží 12 km v. Dačic při potoce, který napájí naě vsi velký rybník Husinec, ve vesnici Veský a Prostřední, z něhož se vlévá voda u Suchého mlýna do Želetavy; na té blíže Krásonic stojí mlýn Kyprův, do Kninice patřící, do Krásonic přifařený. Leží 487 m nad mořem, obklopeny jsou pahorky „na Mandě“, kde bývala šibenice a stínadlo,¹⁾ Strážnici (s kapličkou sv. Antonína) a Špičatým kopcem. Jde tudy silnice z Dačic Budči do Želetavy. V jižním konci vesnice stojí na bahnitém místě bývalý kostel jezuitský, nyní valně sešlý, poblíž něho „zámeček“. — obydlí vrchnostenských pensistů, a dvůr. Po faře. jež tu v 15. věku bývala, není stopy. Obec jest přifařena a přiškolená do Budče. Několik chalup jest dřevěných; z několika sklepů u domů vybihají chodby podzemní.

Mimo rolnictví jest tu rozšířeno hrnčířství (7 hrnčířů), kteří dělají z červené hlíny, hojně na nivě „Kukle“ se vyskytující, míchající ji se šedou „Bolikovskou“, obyčejné hliněné nádoby (za den vykrouží až 60 kusů). Mimo to jest zde: kovář, 2 koláři, 2 obuvníci, 2 truhláři, řezník, 2 cihelny, sklenář, 3 obchody smíšeným zbožím, na Želetavce 2 mlynáři (Zadražil na Kyprovém mlýně, Šmahel na Suchém mlýně) a 1 u Husince, mlýn Kružikův, potom 10 pokryvačů a 12 tesařů, kteří chodívali na práci až do Vidně. Mnoho deputátníků bydlí ve dvoře. Hospody dvě: panská č. 3 a zájezdní na č. 78.

¹⁾ Č. 17. Fikali r. 1775 „Katovna“. Kat nerobotoval. Stínadlo bývalo při cestě ke Kyprovu mlýnu, kde dnes kříž stojí.

Trati: za Humny, Týralky, Záhumenice, Soušky, u Radkovského rybníka, Stráně, Dily ke Stráni, Pod skalkou, Malé krtiny, Velký rakovec, Zlámané, pod Mandou, Přičky, Šafránice, Noucelky, Rule za chalupami, Trnky (bahna, nyní zavezená), za ovčínem, Vodavky, pod Vrškem, za Dlouhými palouky, Prostřední pole, Krásonické pole. Poblíž Krásonic, kde stávala tvrz vládycká, říkají dosud „u Hrádku“. Lesy se zovou: Přední a zadní Noucelky.

Na obec. pečeti (z r. 1749) byl nápis: KINIZ DO. a pod tím radlo s písmeny I H S.

Jsouce vlastníky statku ujali se jesuité pustých gruntů 42½ měrice a zdráhali se z nich platiti faře budečské (patron loucký klášter) desátek. Umluveno r. 1697 že nemusejí platiti, dokud by sami pozemků těch užívali. Tehda odpirali i někteří poddani desátek z některých rolí. Neprovedli svého: Semrád, Kučera, Kyprý, Moudrý, Rezek, Veselý, Křišťan, Novotný, Šmakal, Doskočil. Za to prokázali, že z desátku již dříve byli osvobozeni: Hrdlička, Jahoda, Anděl, také Kyprý ze 3 kusů rolí.

R. 1748 bylo v Kninících 25 půllánků, 8 čtvrtníků, 16 chalup, 3 mlýny, celkem 52 poddaných. Tehdy robotovali půllánici s párovým volským potahem 3 dny týdně; čtvrtníci měli po 2 dnech pěší roboty. Půllánici platili úroku po 35 gr. a dávali 3 kuřata: čtvrtníci po 17½ gr. a dohromady 12 kuřat, všichni pak vespolek 8 kop vajec. Panský hospodský platil nájmu 20 zl., mlynář Suchý odváděl 60 zl., 3 m. ovsa a krmil panství vepře.

Dosud vypravují lidé, že proti „zámečku“ stával dřevěný „osel“ na trestání nepodajných robotníků; poblíž visel „robotní zvonek“. V Radkovicích měli zase na trestání „kládu“.

Veškeré zprávy nasvědčují tomu, že Knínice bývaly v majetku rodiny Koňasů z Vydří,¹⁾ v našem kraji velmi rozvětvené, a to, pokud známo, déle tří set let. Vzpomeneme jen některých jmen, nesporně k našim Kninickým se vztahujících.

R. 1301 přivěsil pečeť svou Markvart z Kninic s Volf-ramem ze Slatiny k listu, kterým klášteru novoříšskému bylo dáno Smilem z Hrádku patronátní právo v Staré Říši. R. 1310 píše se Maršík z K. R. 1354 jmenuje se Mikeš Koňas. Z purkrabí vládyckého stavu v kraji znojemském nazývá se r. 1356 Jaroslav z Kninic (Kněhnic),²⁾ jenž r. 1364 prodal ves s tvrzí a farou mimo

¹⁾ Viz rodokmen Koňasů u popisu Kost. Vydří.

²⁾ C. D. M., IX, 28.

4 hřivny úroku Jimramovi z Jakubova. R. 1368 podpisuje se jako svědek Dětrich z Kninic s bratrem Smilem. R. 1370 Dětrich Smil a Svach z K., řečení Chrasťové, dovolili, aby sestra jejich Dorota prodala kostelu v Budči lán rolí. Prve jmenovaní dva bratři prodali násl. roku vše, co v K. měli, Henslinu z Bitova a pustili i dědictví své v Radkovicích r. 1374 Herešovi z Budče. R. 1385 získal K. s Budějovičkami, Osoudovem (Bohsudovem) a Ostětkovicemi Ješek Koňas, který upsal na statek ten manželce své Kláře 150 kop a držel vše ještě r. 1398. Anna, vdova někdy Koňasova (2. manž.), pohnala 1406 Václava Koňase ml. pastorka svého, že ji držel Budějovičky, jež k věnu jejímu patřil, žalobu ještě 1409 a 1412 opakovala.

R. 1401 Ješek Koňas z Kninic a syn jeho Václav darovali kostelu v Krásonicích chrastinu nebo hájek „Mokřinu“ nad Budějovičkami¹⁾ podle stráně řečené „Kukla“ s blízkou loukou. Z toho však 1407 pohonila faráře Anna Koňasová z K.²⁾

R. 1415 zápsal Václav Koňas své manželce Vaně z Meziříčí na K. 150 kop; ves podělila dcera jeho Eliška, jež r. 1437 manžela svého Václava z Vydří vzala na K., Osoudov a Budějovičky na spolek s odporem Doroty z Kninic, sestry své. Manželkou Václava z Vydří byla Dorota z Ostěšova. R. 1482 zápsal Václav z Vydří svému synu Janovi Koňasi z Vydří jak Knínice, tak i Osoudov a Budějovičky.³⁾

Bratři vlastní z Vydří, Hynek a Jindřich, přijali r. 1512 na spolek Kateřinu z Tamfaldy, svou matku, na ves Knínice s tvrzí, dvorem, na ves pustou Osoudov, ves pustou Budějovičky, ves Radkovic, ves pustou Zahrádky, na ves Jihlavku, což tu měl. ves Klátovec, ves Olešín se vším přísl. Zemřel 1559.⁴⁾ Syn jeho Jan⁵⁾ měl také Štěpkov. Jan zv. starší Koňas z Vydří a Kninících vložil 1589 své manželce Kateřině Hodické z Hodic své zboží: tvrz a ves pustou Štěpkov se dvorem, kost. podacím a jiným přísl.⁶⁾ Na Kninících jmenuje se potomně Václav Koňas, který je ztratil, i Českou Olešnou, účastniv se stavovského

¹⁾ Budějovičky, zaniklá ves mezi Kninícemi a Krásonicemi. ²⁾ Viz telecký okres, str. 214. ³⁾ Z. d. b., XI, 22. ⁴⁾ Z. d. b., XIV, 15. ⁵⁾ R. 1564 byl pohoněn farářem Jeronýmem z Budče, že nechce přidržeti poddané své v Kninících ku placení desátku ozimního i jarního. Soud zemský uznal nárok farářův oprávněným. (Současný opis dotyčné listiny v Budči.) ⁶⁾ Z. d. b., XXVII, 13.

odboje.¹⁾ Ježto před provedením rozsudku zemřel, ponechána Č. Olešná třem osiřelým dítkám s podmínkou, že po katolicku vychovány budou.

Konfiskované Kninice (14^{14/64}l.) dány r. 1624 jesuitům v Jihlavě v odhadnuté ceně 16.000 zl. Když pak založena r. 1654 kolej v Telči, pronajat této statek za ročních 1140 zl. To trvalo do zrušení řádu 1773. Studijní fond spravoval statek do r. 1789, kdy prodán byl s Budčí dražbou ve Znojmě Jos. Wallisovi za 50.236 zl.

Památkou na jesuity jest kostel²⁾ „Pozdvížení sv. Kříže“. Jest slohu barokního. Přiléhalo k němu stavení obytné (nyní sýpky): pavlači kolem věže chodilo se ke kancelářím panským. Na hlavním oltáři obraz sv. Františka, před křížem klečícího. Na pobočních oltářích obrazy P. Marie, sv. Josefa, sv. Jana Nepom. Jiná po celém kraji známá památka na tytéž zůstala v Kninicích v 10 kapličkách „křížové cesty“, k nimž zdaleka konány pouti. R. 1694 tiskem byla vydána zvláštní knížečka poutní, obsahující životopis sv. Františka výslovně k účelům pouti knínické.³⁾

Na celé skoro cestě z Telče do Kninic (Radkovem — Jersicemi) zřiti sloupy Božích muk z 18. století, kdy pouti do Kninic se konaly.

V obci jsou spolky: Místní odbor Národní jednoty pro jihozápadní Moravu (1885), Agrární sdružení (1910) a Venkovská katol. omladina (1910).

Osoudov (Bohsudov),

Bossudow, Bosudov, Rössudow, Rossud (Vosoudov, něm. za dob k. Endmannsdorf), katastr. a pol. obec Kninice, leží na úbočí kopce Osoudovského (643 m). Přifařena jest do Budče, přiškolena od r. 1876 do Slatiny. V č. 27 žije 117 obyv.; nad to v 9 dřevěných chalupách jest 9 cikánských rodin (lštvení a Ma-

¹⁾ Václav K. z Vydrů a na Kninicích a Č. Olešné jmenován sněmem r. 1619 z rytířstva komisařem na vyšetření škod od vojenského lidu.

²⁾ Lid vykládá, že původně stával kostel na vyvýšeném místě (chalupa č. 80) a zahrada u č. 15, že byl hřbitov. Kostel i fara byly tu již v 14. stol.; kdy zašly, neví se. Na nynějším kostele čteme v průčelí heslo řádu Ježíšova; A. M. D. G. 1717. Jest tudíž oprávněn údaj Volného, jako by kostel byl z r. 1727.

³⁾ Knížka vydána posledně ještě r. 1902.

líkové) o 50 duších. — Trati slují: Zákop, Vrbi, Velké a Malé Lučiště, Na rule, Malá, Velká, Široká, Dlouhá, Kopaninky.

V zemských deskách uvádějí se při vkladu Knínic r. 1385 tři vsi: Budějovičky, Ostětkovice (Osetkovice) a Bosudov: tehdy Henslin z Bohutic (=Bohsudic) prodal zboží to Ješkovi Koňasovi, kterýž upsal na něm manželce své Kláře 150 hřiven a ještě r. 1398 majetníkem se psával. Po něm uvádí se 1415 na Kninících Václav Koňas s manželkou Vanou z Meziříčí: zanechali dědictví to dceři Elišce, provdané za Václava z Vydrů, jež 1437 spolumajetníkem uznala. Opět jmenuje se tu Bosudov (=Bohsudov) postoupený potomně synu Václavovu, Janu Koňasovi.¹⁾ — Zajisté, že zůstal Bohsudov, nynější Osoudov, v majetku rodiny řečené až do let po pohromě bělohorské. Když pak zkonfiskované Knínice 1624 prodány koleji jezuitské v Jihlavě, od níž držela je potomně kolej telečská, tu býval na Osoudově, jenž, neznámo kdy, opustl, dvůr. A dvorec ten po zrušení řádu 1773 neprodán jako mnohé jiné řádové statky, než v duchu snah císaře Josefa rozkouskovan 16. července 1786 na novou osadu.²⁾ Utvořeno 16 usedlostí různé velikosti o celkové výměře 49 jiter 850 sáhů. Do čísel 5 a 6 v duchu filantropických snah té doby nastěhovány dvě rodiny cikánské. Ale ani Malikovi ani Daňhelovi nevydrželi tenkrát pod střechou déle než zimu. Vždyť nechtěli vařit na ohništi a zažehovali své ohničky uprostřed světnice. Obě chalupy zůstávaly prázdné, až č. 5. koupil r. 1795 Jan Padevít za 12 zl. ročního úroku; chalupa druhá vzata zpět majitelem vsi. A s Kninicemi zakoupena r. 1802 hrabětem Wallisem osada celá, do níž začali se pak vraceti v celém okolí nevitání cikáni. Postupně zroubili si na „obecním gruntě“ dřevěné boudy; zůstávají dodnes nečíslovány. Podařilo se přidržeti děti cikánské (r. 1916 bylo jich 12) i k jakés takés docházce školní, když ze zámku budišovického dávána vánoční nadílka i konzervy na zimní polévku. Velikou dobroditelkou dětí těch byla Anna hrab. Wallisová († 1899). R. 1908 zničila bekyně sosnová značný díl zdejších lesů. R. 1921 bylo v osadě 27 d. a 117 čes. a kat. obyv.

¹⁾ Z. d. b., VI, 20, 21; — VII, 139, 140; — XII, 263, 264.

²⁾ Tehdejší jednání řídil soudce Endmann, po němž zůstal německý název osady „Endmannsdorf“.